

moșteni care n-au părăsit aceste locuri decât atunci când erau năpădiți de hoardele ucigătoare. Și atunci nu plecau departe. Codrii ce cuprindeau satul le devenea a doua casă. Valea Morii s-a format lângă satul de bază, din localnici și oltenii aduși de Radu Fărcășanu, care primise moșia de la Mihai Viteazul, ca răsplată pentru faptele de vitejie de la Călugăreni. S-au adăugat apoi panduri de-ai lui Tudor, ce trecuseră pe aici, spre București. Dealul aparținea de moșia Poienile Roșii. La poalele dealului, în preajma bisericii și a adăposturilor pentru cereale construite de căpeteniile locale, s-a constituit satul Gura Văii, ai căror locuitori se ocupau cu confecționarea ciururilor din piele de vițel, cu care alegeau aurul din pietrișul râului. Drăgulești, moșie primită de căpitanul Barbu Drăghinescu, tot în urma marii bătălii de la Călugăreni, este cel de-al patrulea sat al comunității, format din sârbii și bulgarii din timpul marilor migrații. Înainte de danie, cătunul se numea Sârbi și chiar și mai târziu bătrânii îi spuneau tot așa. Din spusele bunicului meu patern, Nicolae a lu' Mărtac, țărani din Poienile Roșii, moșneni din tatanu fiu, au avut pământul lor. Puțin, dar al lor. În tinerețea lui, la șaptesprezece ani, bunicul se judecase cu boierul Cornică Fărcășanu, pentru o bucată de pământ. Și chiar câștigase. În vremea aia, la începutul veacului al XX-lea, se mai putea.

Când ieși din Jieni, venind dinspre București, valea Dâmbovnicului se risipește în zare, pe mâna dreaptă, spre Ape, iar coasta de pe stânga face un cot la vinclu, chiar unde și-au pus casele câteva familii, delurenii.

Tot aici, la marginea Satului Nou, se face un drum la stânga, ce duce spre gărlă. Mult timp nu am înțeles însemnătatea acestui drum, de s-a construit o troiță la intersecția sa cu șoseaua principală.

Drumul separa doua obști, apoi două moșii, apoi două sate, apoi două comune, apoi două județe. Multe veacuri la rând, poate chiar milenii, viața pe aceste locuri ticăia pe direcția nord-sud. Existau drumuri pe care coborau muntenii cu produsul muncii lor - fructe, rachi, obiecte din lemn, sare, păcură - pe care îl schimbau cu ce se găsea la câmpie: cereale, legume, vin și tot ce nu rodea în zona înaltă. Continuând drumul dispre București, după o aruncătură de băț, pe dreapta se face drumul morii. Pe el, veacuri la rând, țărani din satele de pe valea Neajlovului veneau la moară, cu căruțele încărcate cu cereale. Dâmbovnicul era și mai bogat în apă și curgea și mai repede decât Neajlovul. Așa că în Poienile Roșii funcționaseră, de-a lungul anilor, doua mori pe apă. Una la Capu Linii, iar moara cea mare în apropierea podului de peste gărlă. Seculara moșie Poienile Roșii se întindea de la marginea Jienilor până la Drumul Epuranilor, la două sute de metri de hotarul de la apus, pădurea Poienile Roșii. Drumul cobora pe lângă curtea boierului, pe partea din amonte de moară, traversa gărlă și urca dealul, dând peste Bratilov, în Drumul Buteștilor. Ajungând la Drumul Morii, vedem că acesta se desparte în două. Un drumeag traversează actuala șosea și împarte locurile poienarilor în două, ducând spre prima moară. A doua ramificație, calea noastră, amestecată de copitele cailor și ale boilor, intra în sat, cotind la stânga, traversând Linia Mare. Cobora printre casele morărenilor și pe lângă curtea boierului, dând în gărlă. După mai bine de un kilometru, poți face la dreapta, pe Drumul Epuranilor, ce despărțea două moșii. Și pe el ajungi prima dată în Valea Perilor, apoi urci încet-încet spre o denivelare mai pronunțată, Dealormare. Se mai chema Dealul mărcinilor. Satele sunt, de regula, rânduie pe văile apelor. Locurile sunt amplasate, de regula, în zone mai

ridicate, mai scurse, neinundabile. Orice ieșire la câmp este sinonimă cu mersul la deal. După încă un kilometru pe Drumul Epuranilor, se ajunge în Valea Crevediei. Aici mi-am petrecut o parte din copilărie. Unde coboară acest drum în vale era via. Vie albă, producătoare românească, plantată pe ambele maluri ale văii, semisălbatică, dar lucrată bine și pazită bine, dădea un vin alb-gălbui precum uleiul, ce se bea iarna, cu oala de pământ.

Tata-mare, Nicolae al lu' Mărtac, avea grija ei. Moștenire sfântă, de familie. Cu multe veacuri în urmă, locul fusese sfințit de Moșu, vraci retras din sat, ce-și ptrecea timpul adunând ierburi de leac, rugător neîncetat. Asculta glasul pădurilor nesfârșite și comportamentul haitelor de lupi și ori de câte ori semnele prevesteau hoarde pustiitoare, suna din cornul de la brâu, de pe Deliormare spre sat. Era nu numai ciobanul obștei, nu numai Vrăciul, ci și prietenul lupilor care-l ajutau să simtă primejdiile și să le anunțe satului.

Dacă vreun copil din sat era posedat de duhuri rele, era adus la el. Sta la Moșu câteva zile, singur sau cu tatăl său și pleca vindecat.

Valea Crevediei nu era străbătută mereu de apă. Numai primăvara păsările se bălăceau vesele, acolo. În restul anului era uscată. Ici și colo rămăneau bălți, unde erau adăpate oile. Înainte de venirea slavilor se numea Valea Seacă, alteori Valea Moșului. Cum Moșului i se mai zicea în sat Lupu, valea despre care vorbim se mai chema și Valea Lupului.

Mai spre miază-noapte, Drumul Epuranilor ducea spre codrii cei mari și trecea peste Valea Chiricanului, care avea apă mai tot timpul anului. Denumirea veche, Valea Lunii, mă fermeca de fiecare dată când ajungeam la ea. Aerul era curat, cu liniștea înțepată doar de cântecul ciocârliilor din înaltul cerului, iar verdele crud al primăverii se așternea peste poveștile locului.

Parcă îi și vedeam pe cei doi greci care-și ridicaseră han pe Drumul Sării, aici, pe Valea Lunii. Era înainte de venirea turcilor. Erau negustori instruiți. Cu creși legate șnur, scriseseră pe un perete, cu litere grecești, KIRI HAN. Treceau sărării de la Ocnița, organizați în caravane. Drumul străbătea păduri dese, trecea prin râuri, pe drumuri desfundate, unde era nevoie de multe brațe de om și de multe animale de tracțiune pentru a ajunge la capul șoselei, la cetățile de la Dunăre. Treceau rumânii cu cereale la morile din Poienile Roșii. Treceau târgovetii la bălciurile de vară din Poienile Roșii și din Jieni. Treceau negustorii în sus și-n jos. Cu toții opreau la Hanul lui Kiri, se cinsteau și lăsau galbenii. Au strâns hangii într-atât, încât puteai umple o caleașcă. Când au năpădit turcii, hangii au săpat o groapă mare, mai jos de Drumul Epuranilor, de a încăput caleașca plină cu aur, au astupat-o cu pământ și au mutat un porumbar deasupra, să nu banuiască nimeni ce e dedesubt. Apoi au hotărât să se despartă, fugind din calea ienicerilor și a spahiilor. Au jurat că nu o pot lua din pământ decât împreună și au plecat. Povestea bătrânii că acea comoară zace în buza dealului și că e blestemată. În noaptea de Sf. Gheorghe ies flăcări din pământ și joacă în așteptarea stăpânilor.

Eram cam pe la șase ani. Păzeam via, alături de tata-mare. Dormeam sus, în foișor. În mirosul cojocului cu lână întoarsă, mă visam tot pe acea vale și mă tot uitam spre Drumul Sării. Și ce credeți că visam? Rata lui Șuler. Evreul neamț care a locuit în casa lui popa Tică și care făcea curse regulate între Poienile Roșii și București. Era un autobuz în două volume, cu bot alungit și cu caroserie înaltă, pe care erau legate bagajele călătorilor.

În serile lungi de iarnă, după anii 1960, când iernile bogate în zăpadă durau până în aprilie, tata-mare îmi repeta: „Ia aminte la mine și bagă la cap, ca să spui și tu copiilor tăi și nepoților. Aici a domnit un împărat. Mare împărat. Dar a fost viață și înainte de împăratu' ăsta. Trăia lumea într-un colț de rai, o vale bogată, roditoare, ce înconjura un lac ce se chema Lacu negru. Acolo chiar curgeau lapte și miere. Se găsea de toate: iarbă grasă pentru turme, câmpii roditoare, pește îndestulător, fructe date de Dumnezeu, miere sălbatică, ce mai, tot ce-și poate dori omul. Omul nu trebuia decât să se căznească și să mulțumească Celui de Sus pentru tot.

Dar omul n-a înțeles asta. A început să păcătuiască: să dorească ce nu-i al lui, să fure, să invidieze, să fie mândru de el, ajungând să se creadă un mic Dumnezeu. Și Dumnezeu n-a mai răbdat și a trimis potop de ape peste oameni. Și oamenii au fugit din calea puhoaielor. Care a mai apucat a luat turmele și vitele și păsările și a urcat dealurile în grabă. Și au apucat-o care-încotro. Tribul Blajinilor, oieri, a apucat-o la apus de Lacul negru. Unde găseau poieni bune de păscut, se opreau. Se termina iarbă, se mutau. A trecut multă vreme și au împânzit toți munții și toate văile mănoase și au umplut poienile cu rânduiele de viață. Și l-au luat și pe Dumnezeu cu ei. Și Dumnezeu era cu fiecare, îl ajuta și-l sfătuia.

Și toți păstorii care se întâlneau se înțelegeau. Își păstraseră vorba. Și obiceiurile. Și rânduielele. Și portul. Și cântecul.

Așa s-a umplut pământul de oameni.

Și a mai trecut multă vreme. Neamurile s-au mai depărtat. Și s-au înrăit. Unii doreau ce aveau alții. A venit un împărat și a cucerit meleagurile noastre. La noi n-a ajus cu armata, a trimis doar niște soldați să păzească Drumul Sării. Au avut un post de pază sus, la Cucui, în Drăgulești. Pe atunci nu era satul.

Și a murit împăratul și a venit altul. Și a murit și ăsta. Și a venit altul. Au cărat mult aur de pe aici. Și oameni au cărat, cu oi cu tot.

Au început să vină alte neamuri, să ne fure snaga. Azi așa, maine așa, până s-a supărat împăratul. A trecut Dunărea cu armatele lui, a luat mulți oameni și multe turme.

Ai noștri au rămas pe loc. Nu se îndurau de râul limpede, plin de pește, de iarbă grasă din Lazurile ce împărțeau codrii, de vatra satului, unde viețuiseră neam de neamul lor. Colibele din pământ, bordeiele erau puține. Rămăseseră cei curajoși. Ceilalți pleaseră cu împăratul.

Obștea rămasă a hotărât să mute vatra satului din calea cetelor de prădători.

Au mutat-o peste gărlă. Au înjghebat locuințe vremelnice pe Lazul drept ca-n palma. Erau apărați de gărlă dintr-o parte și de coasta dealului din alta. Sus erau codri de nepătruns. Așa că, în caz de urgie, aveau unde să se ascundă. Aveau izvoare cu apă limpede și rece și pământ pentru cereale și legume. Au rezistat aici veacuri bune. Cimitirul cu strămoșii lor era pus sus, pe coastă, ferit de inundațiile primăvăratice. S-au mai liniștit vremurile. Au venit multe neamuri peste noi. Unii au rămas, alții au plecat, noi tot aici am rămas. Au venit slavi. Cu rânduielele lor au venit. S-a înmulțit lumea. S-au înmulțit și ai noștri. Au mai venit înapoi mulți dintre urmașii celor plecați cu împăratul, peste Dunăre.

Și ne-am mutat înapoi, în vechea vatră a satului.”

Asta îmi povestea mereu, repetând: ”Să spui povestea noastră mai departe.”

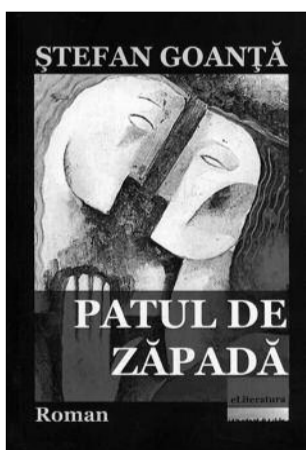
(fragmente din romanul cu același titlu, aflat în pregătire)

Când au năpădit turcii, hangii au săpat o groapă mare, mai jos de Drumul Epuranilor, de a încăput caleașca plină cu aur, au astupat-o cu pământ și au mutat un porumbar deasupra, să nu banuiască nimeni ce e dedesubt. Apoi au hotărât să se despartă, fugind din calea ienicerilor și a spahiilor. Au jurat că nu o pot lua din pământ decât împreună și au plecat. Povestea bătrânii că acea comoară zace în buza dealului și că e blestemată. În noaptea de Sf. Gheorghe ies flăcări din pământ și joacă în așteptarea stăpânilor.

Ștefan Dimitriu

Tonul cărții lui Ștefan Goanță este de o caldă solemnitate, dată în primul rând de atmosfera de basm în care este învăluită întreaga poveste, unde „toate minunile sunt vii” și „nu mor până nu lasă în urma lor alte minuni”. Și apoi, își justifică povestitorul alegerea sa, „cum altfel să te duci după merele de aur, după balaurul cu șapte capete (...) fără să intri în basm?” Iar acest transfer al unei crunte realități (dispariția satului românesc tradițional) în lumea basmului face ca lucrurile să fie parcă mai ușor de înțeles, deși la fel de greu de suportat.

cronici

DĂINUIREA PRIN LEGENDĂ

Pentru radiografierea locului și a timpului în care trăiește, Ștefan Goanță ne propune în *Patul de zăpadă** – roman dens, de o mare încărcătură filosofică – o lume văzută mai întâi prin ochii unui extraterestru care, convertindu-se prin dragoste omenească la obiceiurile pământeste, trăiește apoi, împreună cu iubita sa pământeană, basmul lui Făt-Frumos și-al Ilenei Cosânzeana.

Lumea acestui subtil și în același timp incisiv demers filosofico-literar este aceea a satului românesc, și nu al unuia oarecare, ci al unei așezări tradiționale de ciobani din vârful muntelui, unde viața curge în tipare vechi și temeinice, moștenite din moși-strămoși și validate odată pentru totdeauna de trecerea veacurilor.

Numai că, dacă la început povestitorul, care nu are dificultăți în a înțelege și a vorbi toate limbile pământului, pare incapabil să înțeleagă cuvântul-cheie *iubire*, „ridicat la rangul de monarh al cuvintelor”, mai ales când este vorba „de o persoană de sex opus, selectată prin procedee care deocamdată îmi scapă”, deslușirea va veni de la sine atunci când *persoana de sex opus* numită în mod concret dar și simbolic Zarea va apărea în viața sa, atribuindu-i și lui, cercetătorului-povestitor, în mod spontan și de asemenea simbolic numele de Munte, cei doi – Munte(le) și Zarea – căpătând într-un fel, de-a lungul povestirii, complementaritatea și indestructibilitatea principiului universal ying/yang. Până atunci însă, ieșind treptat din convenția experimentului științific pentru a pătrunde în lumea concretă a unei comunități de ciobani munteni, aflată în grea cumpănă, la o decisivă răscruce istorică, vom retrăi un fel de legendă constitutivă a unui neam de oameni pentru care natura înconjurătoare – minerală, vegetală sau animală – nu este numai un mediu de viață, ci viața însăși.

Așadar, îngustându-și prin forța împrejurărilor aria de observație, atunci când, atras de frumusețea fizică și de curățenia sufletească a ființei umane numită Zarea, mai exact a acestei tinere absolvente de facultate care-l invită să o urmeze în satul ei din creierul munților, unde se întoarce ca doctoriță, Munte-povestitorul își trădează treptat și în cele din urmă definitiv misiunea extraterestră pentru care se află pe această planetă, în acest colț aspru de lume. Pentru ca, alături de oamenii printre care va viețui, vorbindu-le limba, deprinzându-le muncile, urmându-le obiceiurile și, înainte de toate, subjugat de dragostea pentru Zarea, să devină și el un om al acestui loc și al acestui timp. Lucru râvnit, după cum știm, și de Hyperion, dar pe care, din motivele cunoscute, Luceafărul lui Eminescu nu-l reușește.

Pentru a fi cât mai convingător în portretizarea acestei lumi de o puritate, de o armonie și de o profunzime fără egal, limbajul povestitorului va fi unul baladesc, mitic, epopeic, într-un cuvânt homeric și pe alocuri chiar biblic, oamenii, locurile și întâmplările căpătând tot timpul dimensiuni legendare. Pentru ca, în eventualitatea dispariției acestei lumi tot mai amenințate (temere întru totul îndreptățită și, în cele din urmă, confirmată în condițiile vitrege date), acest moment al perfecțiunii de organizare și legiferare a vieții omenești să dăinuiească,

la fel ca poveștile biblice sau homerice, prin legendă.

Astfel, chiar mai înainte de a fi ajuns la fața locului, povestitorul află de la Zarea că localitatea Nouă Izvoare, „un cătun risipit în creierul muntelui”, este nici mai mult, nici mai puțin decât „rădăcina lumii”. Pentru că, îi spune fata, „dacă cineva din Univers, poate chiar Dumnezeu, are nevoie de răsăd sănătos, numai la Nouă Izvoare găsește. Acolo și numai acolo se află planeta pământ, așa cum a făcut-o Dumnezeu. Acolo se află viață, nu simplă existență”. Acolo, după ploaie, „munții se înalță cu cel puțin o palmă, pomii se îmbujorează, ierburile și bălăriile se străduiesc să nu plesnească de atâta saț și sănătate”. Acolo, unde „toate sunt raportate la necuprins și la netimp”, adică la infinit și la veșnicie.

Însăși Zarea, „sub veșmântul unei frumuseți unice (...), nu e decât unul din indivizii multiplicați de pe arhetip, de pe omul răzător și plângător și doldora de mici calități și păcate, ca toți Ionii și toate Măriile”. Cât despre frumusețea ei, nu numai fizică și, în orice caz, „necuprinsă în margini de cuvânt”, ea este aceea care face, așa cum singur o mărturisește, din acest sloi de gheață venit cu misiuni speciale din alte lumi, „o altă ființă decât cea pe care o stăpâneam eu, una trezită sau renăscută din cenușa astrală”.

Cât despre acești arhetipali Ioni, ei își adaugă genericului lor nume, perceput ca un fel de particulă nobiliară, un cognomen distinctiv, în funcție de personalitatea, calitățile, trăsăturile fizice ori de caracter, îndeletnicirile fiecăruia. Astfel, îi vom avea pe Ion-Priceputu, Ochiosu, Uitatu, Chionodorosul, Istețul etc., fiecare cu rolul și rostul lui între ceilalți. Acești oameni sunt, în exprimări memorabile, „neguroșii și neclintiții, pe umerii cărora nu te-ai fi mirat să vezi creșcuți mușchi de copac”.

Însuși omul venit din alte lumi și adoptat de comunitatea munteană va primi, în semn de nemăsurat respect, numele de Ion-Înșcolitul! Cu toate că, rostindu-și la un moment dat neagra sa profeție, Ion-Starostele va spune: „Nu de doctori și de profesori o să fie lipsă, ci de ciobani!”

Dar cine este Ion-Starostele? Nimeni altcineva decât tatăl Zării și autoritatea supremă incontestabilă a locului. Înfațișarea și vorba acestui munte de om impun prin simpla sa apariție și prin simpla sa rostire. Pilda sa de hărnicie și cumpătate este urmată de întreaga comunitate. Judecățile sale au putere de lege. Dar această dictatură liber consimțită nu este una despotică ori absurdă, ci una a maximei experiențe de viață, a dreptei măsurii și a bunului simț. Mai cu seamă în împrejurarea în care, într-o ultimă zvârcolire a sa, autoritatea comunistă a țării se decide să dea asaltul nimicitor asupra muntelui, încercând instaurarea deplinei sale puteri și asupra acestui ultim bastion al rezistenței prin normalitate. Dar comunitatea ciobanilor din Nouă Izvoare, prin vocea Starostelui, a hotărât altfel: „Comuniștii sunt jos, în vale, și acolo să stea. Noi suntem sus, și aici stăm numai noi și Dumnezeu. Bir le dăm, că avem de unde, dar suflet, ba. Nici n-ar ști ce să facă cu sufletul”. Căci, mai spune Starostele, „cine a mai văzut munte pus la jug și ciobani slugă la *tovarăși*

domni?” Iar altădată: „Mi-e silă de ai de jos și mi-e rușine că semăn cu ei”.

Dar *tovarășii-domni* nu vor ceda. Și astfel trimisul altor lumi va nimeri exact în mijlocul acestei lupte pe viață și pe moarte, cu încărcătură de epopee și în cele din urmă de tragedie antică, între *cei de sus* și *cei de jos*, devenind el însuși, în aceste împrejurări de excepție, un luptător cu arma în mână pentru cauza celor care l-au adoptat ca pe unul de-ai lor, consfințindu-i această uluitoare adopție printr-o nuntă de basm cu Zarea, în care, la fel ca în cunoscuta baladă, „Soarele și Luna le-au ținut cununa”.

Tonul cărții lui Ștefan Goanță este de o caldă solemnitate, dată în primul rând de atmosfera de basm în care este învăluită întreaga poveste, unde „toate minunile sunt vii” și „nu mor până nu lasă în urma lor alte minuni”. Și apoi, își justifică povestitorul alegerea sa, „cum altfel să te duci după merele de aur, după balaurul cu șapte capete (...) fără să intri în basm?” Iar acest transfer al unei crunte realități (dispariția satului românesc tradițional) în lumea basmului face ca lucrurile să fie parcă mai ușor de înțeles, deși la fel de greu de suportat. Cu atât mai greu, cu cât odată cu dispariția materială a acestei lumi, dispăre și toată înțelepciunea ei, trecută, prezentă și viitoare.

Ștefan Goanță n-a mai apucat să vadă și să scrie despre și mai cumplita prăbușire a satului românesc în vremurile din urmă, venite parcă nu pentru a ne izbăvi de Cel Rău, ci pentru a-i împlini opera de distrugere. Îl vor continua pe autorul „Patului de zăpadă”, cu aceeași forță a cuvântului și a inimii, în încercarea de a salva ceea ce mai poate fi salvat de tăvălugul globalizării, scriitorii ca Ștefan Mitroi („Bâlciul de argint”), Nicolae Rotaru („Satul de sub sat”) și alții, la fel de credincioși vetrei lor strămoșești.

Cu acest roman și cu altele de aceeași talie („Zodia Țărului”, „Vinul de piatră”, „Cartea Frumoasei”, etc.), scrise înainte de revoluție dar publicate mult după acest moment, Ștefan Goanță este unul dintre acei scriitori de vocație și de har care dovedesc faptul că așa-zisa „literatură de sertar”, neagreată de culturnicii din editurile comuniste, a existat fără doar și poate. Fiu de învățători olteni (tatăl condamnat politic), scriitorul, alungat mai întâi din Institutul de Teatru, apoi din grupa de critică literară a Filologiei bucureștene (coleg, printre alții, cu Mircea Martin și C. Stănescu), a trebuit să se refugieze într-un colț de țară (Zalău), unde și-a găsit în cele din urmă *datul* său. Profesor și apoi animator cultural, el a avut încredere în steaua sa, scriindu-și cărțile într-un deplin anonim, iar viitorul – deși atât de târziu – iată că îl confirmă. În anii din urmă, până în 2010, când s-a stins pe neașteptate din viață, aproape necunoscut, a mai avut timp să scrie trilogia romanescă „Napoleon E. Popescu”, după părerea mea o capodoperă a genului. Istoricii noștri literari au datoriat să-i stabilească și lui ca și altora (unora dând, de la alții luând) locul cuvenit în literatura română.

*Ștefan Goanță, „Patul de zăpadă”, roman, eLiteratura 2016

Un sat numit România

Mulți dintre poeții din generația optzecist-nouăzecistă s-au afirmat, în ultima vreme, și ca valoroși prozatori (Gabriel Chifu, Nichita Danilov, Adrian Alui Gheorghe... Ion Radu Văcărescu).

Volumul de povestiri al lui **Ion Radu Văcărescu** intitulat *Un sat numit România* (Ed. „George Coșbuc”, Bistrița, 2010, ediția a III-a) atrage atenția cititorului, în primul rând, prin titlul ce trimite întrucâtva la uitautul volum de poezii *Un pământ numit România* al lui Nichita Stănescu.

În *Ochelarii de soare ai povestitorului – în loc de cuvânt înainte* – se află următoarea mărturisire jovială (în care este răstălmăcită o celebră definiție): *Sunt exilat într-un sat cu marginile peste tot și centrul nicăieri. Numele satului fie România. Viața în acest sat se desfășoară simplu, într-o atmosferă în aparență destinsă, ca un spectacol pe care unii îl iau drept o comedie (umană), în timp ce alții îl receptează în latura sa dramatică.*

Între povestirile *Omu și Moartea lui Omu*, adică în cele 35 de proze scurte, se desfășoară evenimente ce asigură, în diversitatea lor, un bine venit dinamism tematic scrierii ca ansamblu epic. Toposul favorit este *cârciuma*, iar personajele ce se perindă de la o poveste la alta se rezumă la „omul simplu” care gustă din micile daruri ale vieții, cu bune și fireștile rele ale ei. La un pahar, se dezleagă limbile și, desigur, se filozofează! Moș Șerbănică (un bătrân oarecare), un doctor cu facultatea absolvită la Viena, Cornelius Declin (profesor de română), Tibor Mureșan (fost director la Operă), Ion cel Tânăr (*gospodar cumsecade*) sunt doar câteva dintre personajele care stau de vorbă cu naratorul.

Subiectele discuțiilor sunt desprinse din realitatea de toate zilele a românului simplu, care se bucură sincer de compania comeseanului ori a vecinului binevoitor. Rigorile comunismului, televiziunea prin cablu, isprăvi ale compatrioților, munca de creație, *sărăcia la români*, o călătorie animată de curiozitatea de a cunoaște castelul lui Dracula sunt *nucle* în jurul cărora se construiesc „povestioarele”, unele cu morală, altele cu tâlc sau ironice. Toate solicită, însă, o deschidere din partea cititorului, căci prozatorul nu evită vreun aspect pe care-l presupune folosirea limbajului colocvial. Ordinea cronologică nu este un imperativ al scrierii, care își urmează cursul cu naturalețe. Alteori, privirea naratorului se oprește doar asupra descrierii unor locuri sau aspecte care definesc România: drumuri de sat, țărănul autentic și conservator, sate precum Țapu, unde *strugurii și vinul sunt aur din cel mai rar*. Și titlurile povestirilor sunt semnificative pentru conținutul lor. Iată câteva: *„La capra spânzurată”, Bibliotecarul, Bulevardul București nr. 7-9 sau Mărirea și decăderea lui Tibor Mureșan, Mult și bine cu Moș Oțet, La capătul tunelului, Ion cel Tânăr, Johnny mafiotul.*

În fiecare povestire, se ascunde o lecție. Prozatorul acordă o deosebită atenție, însă, formei. *„La capra spânzurată”* este povestea unei capre sau a stăpânului, depinde din ce punct de vedere vrem să o privim. Moș Șerbănică, *bețiv, bețiv, dar n-avea treabă cu nimeni, nu deranja pe nimeni, își vedea de necazurile lui*. Capra era cea care îl conducea acasă după o zi petrecută la cârciumă. În apropierea crășmei, Moș Șerbănică obișnuia să o lege *la partea de sprijin, mai groasă, a barierei* (CFR). Era o bizarerie pentru cei care treceau pe acolo, dar prozatorul marchează cu abilitate ceea ce e mai important: un umor negru care se dispersează în tragism. Odată, Moș Șerbănică

a legat capra, din greșeală, de celălalt capăt al barierei (care era lăsată). La întoarcere de la crășmă, a avut surpriza să constate că bariera fusese ridicată și bunul său tovarăș, *capra cea cuminte atârna spânzurată acolo în funia legată de capătul ridicat în aer al barierei, în lumina puțină a lunii*. Acest eveniment este, în parte comic (pentru cititorii superficiali), în parte dramatic: dramatism în portativul prozei „mari”. Îndreptând cumva firul poveștii către paroxism, prozatorul ne prezintă și rezultatul: cârciuma respectivă se va numi *„La capra spânzurată”*.

O altă povestire excepțională (și care la fel ca și cea intitulată *La capra spânzurată* ne fost recomandată cu entuziasm de Mircea Bârsilă) se numește *Ion cel Tânăr*. Protagonistul, supraviețuitor al primului război, s-a reântors acasă zdruncinat psihic de experiența prin care a trecut. Țăranul Ion *n-a mai ieșit la muncă afară din curtea lui niciodată după ce s-a întors acasă*. Motivul era cât se poate de neobișnuit. Din nou, prozatorul marchează elementele importante ale poveștii, într-un crescendo care poartă cititorul prin viața personajului, până ce ajunge la esență. Consătenii lui Ion cel Tânăr nu înțelegeau de ce acesta ridicase un *stâlp înalt cât un catarg* în mijlocul curții, iar în vârf pusese o năframă. *Așa că, ani nenumărați, și de câte trei ori pe zi, Ion cel Tânăr ieșea în curte la catarg și ridica năframa albă în vârf. La semnal, nevastă-sa Ana, mai târziu lița Ana, lăsa orice lucru și supravegheea a lucrătorilor și pornea întins spre casă. (...) Apoi intrau amândoi în casă drăgăstoși și încuiau ușa (...)*. Pe alocuri, prozatorul pare să lanseze o provocare imaginației cititorului cu privire la drăgosteala celor doi. Această povestire, alături de *„La capra spânzurată”*, reprezintă o sinusoidă a volumului prozatorului atât prin conținut, cât și prin modul în care sunt subliniate momentele-cheie ale acțiunii.

Povestirea *Mult și bine cu Moș Oțet* este paralela dintre doi veri primari: *moșu Ion era om vrednic, n-a băut, n-a pipat și n-a umblat la muieri toată drăguța de viață a lui. A trăit, ca un sfânt pe pământ, o sută și șapte ani. Văruțul lui, moșu Gheorghe, era și el om vrednic, numai că a băut toată viața cât tot vengheleul la un loc, a pipat cam două pachete de Mărășești pe zi și, mai presus de toate, i-au bineplăcut muierile. Când n-avea băutură curată, bea oțet. De-asta l-a și poreclit satul Oțet. (...) Și uite-așa, moș Gheorghe a trăit și el mult și bine, până la o sută și cinci ani și jumătate*. Concluzia ar fi: *păi, se face pentru doar un an și jumătate de trăit în plus să renunți la plăcerile simple ale vieții, ca moșu Ion, la rachiu de trevere, vin, tutun, femei și oțet?* Doi oameni, două vieți, alegeri diferite.

Bulevardul București nr. 7-9 sau Mărirea și decăderea lui Tibor Mureșan îl are ca protagonist pe *nea Tibi*, înzestrat cu un talent deosebit în a menține suspansul atunci când povestea. Singurul lui of era acela de a fi iubit pătimaș o prostituată care, în cele din urmă, l-a părăsit. Viața lui a fost un șir de sușuri și coborâșuri: portar de zi la o clădire impunătoare din capitală, director al Operei pentru scurt timp, îngrijitor la cinematograful. Ieșit la pensie, își alina singurătatea la barul „Ada-Kaleh”.

La capătul tunelului este povestirea unui grup de elevi dornici de aventură ce se avântă în necunoscutul galeriilor subterane din orașul care, odată, s-a numit „Mica Viena”. Împreună cu alți șase colegi, naratorul pornește în cercetarea criptei care se afla în apropierea școlii. Două dintre tuneluri se

înfundau, dar misterul celui de-al treilea îi atrăgea prea mult pe școlari pentru a se da bătuți. Așa că au pornit iar în expediție. Reușind să doboare zidul care părea să-l înfunde, cei șapte au nimerit în buda unei cârciumi. Aventurierii nu au scăpat de muștrulială, căci au fost reclamați. Au promis locotenentului, direcțiunii și părinților că nu se vor mai duce în subterană, dar curiozitatea de a descoperi ce se ascundea dincolo de zidurile celorlalte două tuneluri nu s-a stins niciodată: nici acum, când naratorul depăna această întâmplare la un pahar cu un fost coleg, chiar în cârciuma cu pricina, la Negoiu.

Johnny mafiotul este una dintre povestirile în care Ioan Radu Văcărescu creează suspans. Supriza este aceea că cititorul se așteaptă la o poveste despre un om. De fapt, este cea a unui măgar, pe care stăpânul îl consideră un mafiot. De ce? Rămâne să aflați dumneavoastră.

Volumul *Un sat numit România* se caracterizează prin circularitate, începând cu povestea lui Omu și încheindu-se cu moartea acestui personaj. Înșelat de soție, Omu și-a găsit refugiu în băutură, iar trabantul i-a devenit casă. Câinele său, Atunci, a fost singurul care i-a rămas alături. Percepția asupra lui Omu este una care se răsfrânge la scară universală asupra condiției ființei umane: *Nu de altceva, dar „omul din trabant” reprezenta cum nu se poate mai bine, în ochii tuturor concetățenilor săi, un destin specific omului în general, acela al tragediei omenesci dată de transformarea unui om obișnuit într-un paria al societății, într-un om care a pierdut totul, familie, casă, mașină, prieteni, din motive cum nu se poate mai omenesci, dintre cele care se întâmplă mereu în lumea asta a noastră, având la bază, desigur, dragostea și alcoolul*. Iată ceea ce poate cauza o tragedie în viața unui om, ceea ce poate „ucide” umanul! Nimic ieșit din comun, nici probleme metafizice care nu pot fi cuprinse de mintea umană. Doar trădarea din partea celui iubit, apoi pierderea onoarei, a stimei, (auto)condamnarea la singurătate și tristețe. Astfel poate decădea un om! Moartea personajului este la fel de ilustrativă: singur, într-o cârciumă, fără nicio speranță, purtat pe brațe de un convoi format din bețivani. Aceștia îl duceau „acasă”, la Trabant. O imagine jalnică, demnă de un destin nefericit și surprinsă cu atâta precizie de prozator: *Dacă pe moment beția le trecuse, alcoolul își făcea însă treaba mai departe. Și trei să fi fost, și ar fi fost greu peste măsură să-l care pe Omu atâta drum până la marginea cartierului. L-au apucat cu toții, care cum, de mâini, de picioare, de cap, de palton, înghesuți unul în altul, aplecați de șale, încercând să-l scoată din curte mort și să ia calea spre linia ferată*. Singurul care a resimțit durerea morții lui Omu a fost Atunci, prietenul său loial: *Un urlet a sfâșiat atunci tăcerea nopții luminate ca ziua. Apoi câinele țâșni iar într-o goană nebună spre ieșirea din parc*.

Proza lui Ioan Radu Văcărescu este una a comuniunii, un fel de fraternitate în bucurie și în suferință. Personajele sunt dinamice și surprind prin trăsături dominante, iar modul lor de viață devine subiect al povestirilor. Ținând cont de acest aspect, am putea realiza o clasificare în povestiri despre mentalitatea românilor, despre locuri din România, despre întâmplări cu parfum de aventură. Un tot din care se ramifică, într-o perfectă armonie, atâtea căi ale unei singure vieți! O viață de om...

Un sat numit România este o carte de prim-plan în proza noastră de azi.

Proza lui Ioan Radu Văcărescu este una a comuniunii, un fel de fraternitate în bucurie și în suferință. Personajele sunt dinamice și surprind prin trăsături dominante, iar modul lor de viață devine subiect al povestirilor.

Mirajul feminin, într-una din picăturile sale, Elvira Mavrodin.

Cine este Elvira Mavrodin? O actriță talentată, la un teatru din București, cu o carieră promițătoare, roluri în piese celebre... și apariții televizate. Dacă te ajută și natura ai aturi mai multe când se aplică principiul selecției. Un om frumos până la a-l cunoaște la fire luminează locul pe unde trece.

redundanța realității; o fire sensibilă, prea sensibilă pentru a abandona să fie ea.

Elvira este un personaj complex. Cum spuneam, de la natură, inteligentă, frumoasă, talentată. La acestea se adaugă aluviunile vieții sociale, școala, pregătirea intelectuală. Unii se realizează profesional precoce, dar simt că între ceea ce sunt și ceea ce vor ei să fie este un gol. Acela al experienței pe care nu au acumulat-o, dar care face adevărata diferență între oameni. Acela al conflictului interior în căutarea identității umane, componentă care îl face pe om să se simtă unic nu un număr component al turmei.

Actriță urma să plece în vacanță, dar este vizitată de prietena sa Marilena, pictoriță, profesoară, cu propunerea de a merge într-o

tabără de copii, la Măgura, și convinsă să meargă acolo în ideea relaxării, a interacționării social-umane cu copii. De aici începe jocul auto-referențialității. Eroul principal își ia ca martor cititorul. Adică, cititorul în căutarea referențului nu este un tip așezat comod într-un fotoliu în pericol de a se plictisi citind romanul. Nu. Este confidentul personajului, pe care îl cunoaște așa cum este el, cum se destăinuie, nu cum îl văd de fapt ceilalți.

Elvira trece printr-o criza existențială, mascată mai mult sau mai puțin prin tertipuri feminine, acolo unde ține, prin scuze tipice, prin motive logice oficiale, menită să mulțumească pe cel din fața sa.

Sentimentul de iubire, la vârsta ei (are și păr alb, cum se confesează la un moment dat mamei), nu este o experiență bogată. Trece, de fapt, prin acea stare de a refuza să lase lucrurile să se întâmple pentru că așa trebuie, așa face toată lumea. O fire puternic autocritică, într-un dialog continuu cu ea, asaltată de amintiri pe care le credea uitare într-un sertar al memoriei, de fapt, nu poate fugi de evidențe, care se întorc, tocmai pentru că le-a ocolit. Ioan. Sculptorul pe care-l găsește în faimoasa tabără de sculptură care atunci se închea, acolo la Măgura. Omul care a cerut-o în căsătorie, dar pe care l-a refuzat. *Întotdeauna am avut în fața lui Ioan o neajutorare de copil legat de fusta mamei. De aceea probabil, m-am și îndepărtat de el până-ntr-atât, încât să-i refuz, acum șapte ani cererea în căsătorie.* (pg 47) deși recunoaște că la evenimentul dat în cinstea sa în atelierul de sculptură, transformat în expoziție, privindu-l a prins *clipa aceea rară când doi oamenii își trimit semnale nevăzute, se leagă prin ele dintr-o nevoie spontană de iubire și înțelegere, chiar dacă nu s-au mai văzut, până atunci, niciodată.*

Analizat la rece, trecutul în clipa regisirii este catalogat și ștampilat: *Clipa aceea înghețase în fiecare din noi, știam că e unică și refuzam balastul unor copii imperfecte.* Interesantă scuză feminină, dar valabilă.

Acum apare noutatea masculină, Miron Asandei. Criza emoțională întotdeauna se stinge mai repede, aparent, prin apariția unui om în viața ta. Elvira se agată, pur și simplu, de Miron. Se bagă în sufletul său. Faptul că este respinsă o ambiționează. Nu poate să piardă, nu vrea să piardă.

Imprevizibilă, așa este Elvira, bătaioasă. Sentimentele puternice o răscolesc așa de tare încât nu poate accepta realitatea așa cum este. Trebuie să o filtreze prin propria sa simțire. În căutarea liniștii, se trezește într-o cascadă de amintiri. Ca un factor contrabalansant, analizez existențial este factorul familial, părinții: tatăl, figură prezentă permanent, cu influențe văzute sau nevăzute, directe sau indirecte în viața sa, mama și dada Sultana. Trăirile copilăriei și ale adolescenței revin, ca un factor de echilibru. Omul nu uită de unde a plecat. Chiar amintindu-și, se revigorează cu o energie benefică.

Din cauza lui Miron pleacă de la București să fie mai aproape de el, la Buzău.

De fapt, acțiunea este dilatată ca un balon mare de oxigen în care protagonistă să aibă timp să-și lămurească problemele. Starea emoțională din tabără o face să plece de acolo. Nici acasă nu are stare să stea. Află cu dezamăgire că nu mai pleacă la mare și spre nimic altă destinație de vacanță.

Așa se hotărăște, să plece pe jos spre Râmnic. Oraș de provincie, pe malul unui

râu cu același nume. Oraș al adolescenței, al primilor pași în experiența atracției spre literatură, recitare, artă. Se întâlnește cu sora Marilenei și merg pe jos prin oraș, străbătându-l de la un cap la altul, la casa de copii cu probleme speciale, unde aceasta lucrează ca psiholog logoped. Aici îi face cunoștință cu o fată pe care o cheamă ca pe ea, Elvira, seamănă cu ea, vorbește ca ea, înfiată de Marilena.

Pleacând își aduce aminte de unchiul său, fratele mamei. Îl caută la fabrica de conserve IPILF, dar din secție în secție, tot în urma lui dă și are revelația că umblă hai hui, neavând ce cauta acolo. Cum spuneam, prilej auctorial de a face destul loc, în dezorientarea provocată de amintiri, pe care nu le vrea, tocmai pentru a le exorciza. Astfel se întâlnește cu Iordăchel, cel pe care îl credea prieten bun, coleg, dar care i-a furat virginitatea într-un mod brutal, abuzând de încrederea de care se bucura în familie.

Prilej de a mai umbla prin memorie și de a face curățenie. Când faci curățenie mai dai și peste lucruri de care nu mai știi pe unde le-ai pus. Te oprești și te minunezi. Așa se inserează plimbarea la Buzău cu mașina, la târgul Drăgaica, loc pitoresc, plin de lume pestriță. Cu această ocazie se răzbună, într-un fel, pe Iordăchel obligându-l să se dea în lanțuri. Dar... amintirile s-au epuizat pe tronsonul Iordăchel, acesta este acum în fața sa, gelos pe relația, bănuț, cu Ioan, dar o ajută să ajungă cu o mașina de la fabrică înapoi în tabără.

Aici se închide cercul unei toane, evadări și începe regăsirea de sine.

Prezentarea la noul loc de muncă, la direcția de cultură, la Buzău, se face într-un mod ostentativ, chiar provocator pentru noul șef: Prisecaru. Îmbrăcată ca de plimbare pe bulevard merge pe ideea de teribilism, cu tupeu, om care vine de la capitală să arate că știe ce-i acela un anume nivel de viață și e stăpân pe situație, dar nici șeful nu-i de azi de mâine șef.

Ca și cum nu era de ajuns atâta exorcizare, apare problema apartenenței sale reale la familia în care a crescut. Ceva zvonuri o neliniștesc și îi dau un vertij existențial înfiorător. Are ceva repere, dar sunt vagi iar zvonurile nu sunt convingătoare: sunt sau nu părinții ei, a fost sau nu înfiată?

Între timp făcând o călătorie cu trenul la Focșani, sintagma „nu aduce anul ce aduce ceasul”, se potrivește turnată. Din vorbă în vorbă cu cei din fața ei, află că sunt din satul Marilenei. Află că a fost dată de crescut, că Miron este fratele ei. Ce de mister în viața oamenilor, alături de care trăiești cu anumite gânduri, cu anumite așteptări.

Momentul de dragoste dintre ea și Miron nu este o explozie de simțuri, nicio o beție existențială cu arome paradisiace. Este chiar o dezamăgire. Privindu-l pe acesta după consumarea tensiunii amoroase, chimice, gândește: *Îl privesc abătută pe Miron. (...) N-a reacționat în felul acela tulburător al îndrăgostiților, care simt prin somn mișcarea celuilalt. M-am ridicat făcând dinadins zgomot...*

Doarme Miron, doarme în carapacea lui. Unde să mai fie loc și pentru mine? Mă îmbrac, înfrigurată de-o părere de rău. De ce am venit, nu trebuia să vin... ca apoi să recunoască: În plus, un gând necruțător mă avertizează că, mai mult decât sigur, nu sunt îndrăgostită de Miron. Nu sunt, în ciuda prostiilor pe care le-am făcut pentru el. M-am mințit, asta e, crezând că am găsit omul cu care să am copii și casă, și grădină

cu meri, și fântână la poartă... Sunt în bratele omului acestuia, și el mă mângâie, și eu, scârbos de lucidă, mă gândesc că nu sunt deloc îndrăgostită de el (234). Aceste stări de luciditate care nu o lasă să plutească, să se amăgească, sunt rezultatul educației, dar și a instinctului de conservare. Și la Ioan, pe care nu avea curaj să întindă mâna să-l mângâie, și la Miron intervine această sentiment nemilos de luciditate, care tranșează realitatea și o expune așa cum este. Nu vrea să se mintă, chiar dacă orgoliul ar vrea.

Puternic conflict. Dar aici este cota maximă a exorcizării. A experimentat și sexul care nu a rezonat cu vibrația sa sufletească.

Trăind într-un regim totalitar, protagonista, face abstracție de rigoarea impusă chiar și în cultură, în teatru unde lucrează ea, cu succes. Interesant acest mod de abilitate și de diplomatie chiar față de propria viață. A nu complica lucrurile pe un teren care pe mulți i-a nenorocit, i-a dus la fundul istoriei. În orașul de provincie, resedință de județ, actrița, joacă teatru, face repetiții își trăiește viața cu egoismul timpului scurt.

Ce mică-i lumea! Nu, nu este un clișeu, este o realitate. Mihai colegul de la teatru este văr cu Miron; Priseacaru este prieten cu tatăl ei, din tinerețe, prieteni de familie. Vecinul ei de apartament care îi provoacă insomniile de la muzica pe care o ascultă este

nepotul lui Priseacaru, tractoristul, inginer, Victor Constantin. Cârlișorul care o aduce pe Cătălina cu picioarele pe pământ, să nu mai aștepte venirea niciunui luceafăr. O aduce pe pământul dragostei. În fața comportamentului acestuia, a felului de a fi, raționamentul acela feroce, se estompează cu timpul și la un moment dat se recunoaște cucerită. Și realizează că nu îi pare rău că s-au certat și că i-a zis ce i-a zis, îi pare rău că el a ascultat, că nu a înfruntat-o și a plecat. Dar vine și „înfruntarea” finală în care Elvira cedează, de bună voie, cu sufletul, cu toată ființa, omului pentru care simte ceea ce căuta de mult, dragoste, siguranță, primul pas spre împlinire. Împlinire conturată apoi și cu venirea celor doi copii pe lume.

O carte complicată ca structură, cu o densitate mare psihologică. Elvira îmbibă textul cu confesiuni, momente de analiză psihologică de cunoscătoare de oameni, blufază, se autoironizează, se agață de citate din piese de teatru, de versuri, de poezii autohtone (poetul *Orașului cu un milion de ferestre*), ca repere în fața lipsei unei soluții sau reacții adecvate. Baloane de oxigen care o ajută să mai tragă aer, să găsească o soluție salvatoare.

Din carte nu lipsesc momente importante de reîntâlnire a familiei, nunta vărului, un botez de romi, în care nașă este Dada Sultana. Tot într-o călătorie cu trenul își rezolvă nedumerirea privind o anume femeie în viața lor adică presupusa mamă

adevărată; totul a fost o închipuire. Află că prietena cea mai bună s-a recăsătorit cu Miron. Miron face o scenă de orgoliu târziu și fără efect. Deja cărțile au fost jucate. Elvira și-a pus ordine în suflet, în viață. Dar lipsește ceva, literatura. Trebuie să lamineze experiența prin text: o carte despre hățișurile sufletului uman, despre un labirint pe care nu știi cum îl străbați, bine sau rău, îți asumi un risc.

Valeria Manta Tăicuțu a creat un personaj deconstruind experiențe reale pentru a le asambla în altă formă. Autoreferențialitatea își valorifică metoda antrenând cititorul, determinându-l să treacă peste toanele unei frumoase Elvira, așa spun ceilalți despre ea, este frumoasă, este blondă, subțire și atât, fiecare își închipuie frumusețea pe care poate să o ducă. Și prin aceasta Elvira este vie, dar misterioasă, capricioasă, dar fermecătoare, atrăgătoare. Eternul feminin. Mirajul feminin, într-un din picăturile sale, Elvira Mavrodin. Ca și pe om, cartea o înțelege mai bine recitind-o. Devine mai limpede, mai bogată în planuri, în conotații care fac viața să fie palpantă, incitantă, generatoare de contrarii, care nu neagă, doar fac parte din interpretări diferite în viziuni diferite. O carte despre omul față în față cu prejudecățile, ale sale, ale celorlalți. Omul ale cărui rădăcini în viață se înfig adânc din convingere, asumare.

TEO CABEL

La 23 de ani — de la Petroșani la ceruri

(urmare din p. 5)

La E.M. Dâlja noi nervi, directorul nu este să-mi aprobe angajarea în subteran, să vin mâine, n-am nici o siguranță că voi fi angajat, vreau să urlu, să urlu, să urlu și nu pot, peste tot numai ghinioane, noi conflicte nu numai cu indivizi sus-puși, ci și cu portarul căminului de nefamiliști al E.M. Dâlja, trebuie să-mi spăl picioarele, sunt epuizat, unde dorm, sunt nedormit de 24 de ore, ziua am stat mereu în picioare, flămând, slăbit, aproape de leșin.

La unicul hotel din municipiu, „Jiul”, nu sunt locuri, sunt nespălat pe mâini, fața îmi imaginez că e înnegrită de la funinginea asta blestemată, sunt frânt de picioare, nu-mi mai simt tălpile, nu mai pot, hotărâsc pe hârtie, într-o cofetărie, dacă să mă sinucid sau să plec aiurea altundeva decât Petroșani, nu am bani, las în urmă geamantanul, rudele, în frunte cu tata, apoi Ana, merg la gară să expediez geamantanul acasă, la Adjud, la părinți, să las o urmă după mine, îmi spun că nu e posibil, arăt foarte rău, geamantanul nu poate fi trimis prin poștă, atunci să fie păstrat aici, plătesc, în gară e interzisă staționarea.

Întreaga zi am purtat caietul cu notațiile Anei, nu știu de ce mă răzbun pe el și cred că-mi poartă ghinion, îmi poartă ghinion iubirea ei, îl abandonez la gară împreună cu geamantanul, la mesagerie, nu am deloc idee cum aș putea să mă sinucid, nu mai pot să merg și e atâta soare, cald, cald, de ce nu sunt lăsați oamenii să doarmă în sala de așteptare; hotărâsc să mă spânzur, am cumpărat doi metri de frânghie, nu-mi vine să cred.

Reintru în cofetărie, scriu o scrisoare tatălui, o rup, îmi vine să plâng, am 23 de ani și sunt searbăd, gol, n-am nimic de lăsat pe lumea asta, trebuie să mor, nu-mi vine în continuare să cred că m-am hotărât să mă spânzur, încep să scriu o scrisoare Anei, o rup, nu știu nici ce să scriu; nici pe scaun nu mai pot sta, cizmele îmi rod oricum degetele asudate, vreau să scriu unui prieten, nu pot. Nu voi scrie nimănui, gata.

Pornesc spre munte, bolnav, fără mine, inconștient.

Întreb fără să-mi dau seama un domn ce și-a aprins țigara cu chibritul meu, în drum, dacă în afară de hotelul „Jiul” mai știe vreun loc unde se poate dormi, oamenii pe aici nu

primesc în gazdă, sunt pățiți, vin toți borfașii la mină; eu am mustață și păr lung, sunt suspect, le e teamă oamenilor de chipul meu, domnul îmi spune să iau mașina de Aninoasa și să întreb taxatoarea, îl mai întreb dacă e pădure acolo, îmi răspunde că da, îl salut și se naște în mine crunta ironie că ultimul drum îl fac pe roțile unei mașini de transport în comun Petroșani-Aninoasa; voi urca la ceruri de la Petroșani?

Vagoane staționate la triaj CFR nu există, afară nu poți dormi, pământul îngheață, pe munții din jur e zăpadă, noaptea e rece-rece la Petroșani.

Din mașină cobor la Livezeni, merg la motelul „Gambrinus”, merg târându-mi picioarele, merg forțat, să nu observe trecătorii neputința mea.

Mă obsedează crengile groase ale pomilor din jur, frânghia o am în buzunarul de la haină, mă tot gândesc că nu e destul de groasă, că s-ar rupe și aș fi penibil.

Sunt camere destule, motelul a fost dat în folosință anul trecut, 30 lei un pat, teribil de mult pentru puținii mei bani, intru în restaurant să beau un pahar de apă minerală, nu mai am nici țigări, îmi e o foame cumplită, miroase a friptură, ies inconștient, merg la camera 304, pur și simplu nu mai înțeleg nimic, m-a învins oboseala, dorm pe picioare, nimic nu mai contează decât un somn de moarte, am în minte numai crengile copacilor.

Îmi spăl picioarele, fac un duș rece în fugă și adorm instantaneu, ce nebunie.

Ana, tu, care crezi atât în telepatia noastră, ce vei fi făcând în ziua asta nenorocită? Ce mi s-a întâmplat, de ce am fost la un pas de moarte, de ce am fost inconștient?

La mijlocul nopții m-a trezit un individ, i-am deschis beat de somn, nici nu l-am văzut, i-am balmăjit ceva probabil și am adormit imediat.

M-am pus pe picioare, dimineața, cu totul altul, de aia e bine să lași o noapte să treacă, nu credeam că somnul mă va schimba, tovarășul de cameră mi-a spus că are reumatism la inimă, tânăr, e pensionat, fruntea îmi era descrețită, eram altul, individul n-a dormit toată noaptea, m-a întrebat ce fac eu cu funia, porcăria aia de funie îmi căzuse din buzunar, am răspuns nervos că știu eu ce fac și de ce-și

bagă nasul, acum îmi dau seama de ce n-a dormit omul asta toată noaptea, îi era teamă că-l sugrum, eventual, sfinte Doamne, că aș putea fi un ucigaș? Formidabil, probabil a dormit (mă rog, a stat culcat) toată noaptea cu vreo armă neagră lângă el, ca atunci când îl voi ataca, să se apere. E prea mult, aș vrea să râd. Îi era teamă de mine și la lumina zilei.

Incident nedorit, început de altă zi ratată, clanța ușii de la camera 304 se blochează, degeaba îmi bat capul să o deschid, ies din cameră pe gemulețul de la baie, eram la etajul 2. Ce s-a mai întâmplat cu individul din cameră habar n-am, soarele era pe cer.

Înainte de a ieși pe geam m-am bărbierit, aveam mașina de ras în buzunar (și perița cu pasta de dinți).

Am coborât la șoseaua națională, mă mai dureau tălpile, dar eram altul. Frânghia am aruncat-o, înjurându-mă, în Jiul de vest, a luat-o apa ca pe un șarpe ucis.

Jurnalul intitulat „Comicsuri” are pagini scrise de mână la Petroșani cât pentru o cărțuție (pe un caiet cu file veline; în copertele lui am găsit și o Legitimă de intrare în mină la Dâlja, Nr. 1281, Sectorul II, pe numele Stoiciu Ioan — miner, ștampilată cu trimestrul II 1973). Mă opresc aici, să nu abuzez de spațiul tipografic alocat, redând doar prima mea zi la Petroșani. Am recitat totul cu o uluire de nedescris: uitasem cu totul de gândul sinuciderii din prima zi a sosirii mele la Petroșani, mi se ridică părul pe cap, voiam să mă spânzur? Am mers cu funia cumpărată în buzunar... La 23 de ani aveam mustață și păr lung — eu, cu mustață? Ce rău îmi pare că n-am o poză de atunci. Merită să continui să culeg (să serializez în vreo revistă) acest jurnal din *anul-tentativelor-mele-de-sinucidere*, în care mă privesc de undeva de sus și mă cert că mi-am fost propria victimă, „ca-ntr-un roman”. În „Cartea zădărnicii” (apărută la Editura Pallas în 2008) transcriu dintr-o „Mărturisire” a mea din 1973 (lăsată scrisă ca pe un testament) că în perioada: 27 martie - 19 mai 1993 lucrez la *Exploatarea Minieră Dâlja Petroșani, muncitor necalificat subteran miner (până să mă accidentez la o mână)*.

9 decembrie 2016. BV

Trebuie să lamineze experiența prin text: o carte despre hățișurile sufletului uman, despre un labirint pe care nu știi cum îl străbați, bine sau rău, îți asumi un risc.

Vagoane staționate la triaj CFR nu există, afară nu poți dormi, pământul îngheață, pe munții din jur e zăpadă, noaptea e rece-rece la Petroșani. Din mașină cobor la Livezeni, merg la motelul „Gambrinus”, merg târându-mi picioarele, merg forțat, să nu observe trecătorii neputința mea.

LIVIU IOAN
STOICIU

CRONICI

Poezia și extrădarea timpului

Trăind pe malul Nistrului, lucrând în fiecare zi în puținele clădiri rămase din sec. al XIX-lea în Soroca, Petre Popa simte acut cuvântul artistic. Funcția de director artistic la Teatrul „V. Apostol” se transpune în respirația poetică consemnată în cărțile sale de versuri. Fiind direcționat fie de înălțimile stâncilor, fie de spiritul pietrelor și al izvoarelor, autorul urcă pe „Scara timpului”, volum apărut în colecția Opera Omnia – Poezie Contemporană, TipoMoldova, 2015.

Poezia este clădită pe relația dintre timp – spațiu – emoții. Pe axa xyz, din punctul eului liric, se purcede izometric la construcția lumii: „Mișcarea nu este / interesată de sens, / precum sensul / de mișcare”. Antiteza îl atrage și deși arborează concepte, acestea nu apar rigide, ele se transfigurează în metafore și de aici începe parcursul în lumea artistică.

Timpul constituie veriga dintre neam și poet, dintre părinți și nepoți, dintre viață și neant. Sensul de a scrie constă în a vocifera „singurătatea goală”: „Acum știu de ce, / pentru ce m-au născut părinții. / De multă tăcere devenise / două cimitire de cuvinte. / Aveau nevoie de-o cruce grăitoare”. Pe cântarul valoric al cuvintelor tăcute și al celor rostite, scriitorul descoperă dimensiunea tăcerii – a gândurilor subînțelese, a gesturilor – care este în conexiune cu dinamica acțiunii. Tăcerea

devine egală cu mișcarea stelelor, care are forța de a se juca cu timpul, nu în cheia argheziană, dar în cea de a grăbi și de a opri timpul în plăcerea vieții: „Părinții ne-au învățat să ne jucăm cu / timpul” (*Singurul joc*). Misterul de a determina Cronosul din optica tradiției îi oferă liniștea de a savura timpul. Nocturnul îi aduce semen de îngeri: semința de busuioc – germele în care se ascunde androginic viața și moartea: „A rămas să mă ascund / cu sămânța în pământ” (*Sămânța*).

Poetul Petre Popa nu este unul egocentric, dar pronumele *eu* care apare în rarele cazuri implică responsabilitatea de a percepe neauzitul, necuvântatul: „Eu caut / Cuvântul pentru rana / tăcerii”. Tăcerea în cuvânt corelează stihii emoționale. Tăcerea înglobează trăirile pe care le suportă doar poezia. Liniștea concentrează emoția tranzitată în lumea artei. Disecarea în silabe valorifică pulsul cuvântului care percepe strigătul și tăcerea, înțelege ura și iubirea, coordonează rațiunea și sentimentul. Chirurgia de a explica în cuvinte tăcerea este similară cu dăltuirea în piatră: „Michelangelo / pătrundea în împărăția morții, ca hoțul într-o vistierie. / Cu mușchii truditelor cadavre ridică pe socluri veșnicia” (*Piramidele*). Arta constituie fiorul de a trăi eternitatea prin inspirație, prin tăcerea durută, prin strigătul tăiat în dalta

cuvântului care întrevede înălțimea rădăcinii și adâncimea zborului.

Dorința de a-și împlini umanul îl provoacă la valorificarea *scării timpului* în propria existență – de a se reconstrui într-un cotidian, de a nu trăda viziunea de artist în numele automatismului. Memoria pietrei (determinate de dorința: „piatra să te țină minte”) ține de conjunctura panteistă de a fi o parte componentă a acestei lumi.

Poezia lui Petre Popa este din lumină și umbră, care urcă adâncind și coboară înălțând. Adâncimea se măsoară în mare, gânduri și privire, iar înălțimea – în aripi de pasăre, *crengile bătrânului nuc* și aspirații trăite emotiv. Pe aceste trepte se simte dificultatea de a percepe viața pe segmente: „Linii drepte, / vă urăsc pentru încăpățănare. / Linii curbe, / vă urăsc pentru șovăială. / Linii întrerupte, / vă urăsc pentru lipsa de ambiție. / Linii punctate, / vă urăsc pentru fățarnicie. / Linii încrucișate, / vă urăsc pentru simbolul fatalității / (...) / Mă obosește existența în păienjenis” (*Linia*). Pe treptele „Scării timpului” se fixează titlurile: *Gând, Sisif, Lerui Ler, Cetatea Sorociei, Rădăcinile aripilor, Semne de carte*.

Timpul îmbrățișează nu doar propriul destin, ci și verigile legate de părinți, străbuni, copii și nepoți – este o antiteză care se sincopează într-o monadă, țesută din trecut și viitor.

“Cretă color” sau... despre dascăli, în pauza lor mare

Profesorul român, ca figură literară, se poate lesne regăsi pe o scară care îi are, la polii opuși, pe Domnul Trandafir și pe Domnul Vucea. Ar mai fi și bădița Vasile, eroul lui Creangă, dar fiind foarte tânăr nu îl punem, acum, la socoteală. Domnul Trandafir, eroul lui Sadoveanu, era blândețea întruchipată. „Domnul nostru nu ne-a învățat niciodată din pricină că se temea de cei mari. Îi era drag să ne învețe și parcă eram copiii lui - asta am simțit-o totdeauna, cât am fost sub privegherea lui. Se supăra rar și nu spunea decât două vorbe. Asta-i era mânia lui cea mai mare: *Măi, domnule!* Nouă ne venea să intrăm în pământ când zicea: *Măi domnule!* și se uita urât la noi. Îmi aduc aminte ce zarvă a fost când, într-un rând, s-a zvonit ca pe Domnu' nostru are să-l mute într-o altă comună peste Siret. Dar Domnu' nu s-a dus nicăieri; a rămas acolo pe pământul nostru, și în pământul nostru l-au și îngropat”. Și, zice Sadoveanu, „pentru amintirea lui îți scriu această scrisoare. Poate și tu te vei gândi o clipă la dascălul acesta necunoscut și la locul gol unde a fost o odaie scundă, în care ne era cald vara și frig iarna, și că în locul acela, odată, a trăit un om...” Eroul lui Delavrancea, Domnul Vucea, era întruchiparea răutății absolute. În cazul său, răutatea îi e, oarecum, motivată de comportamentul de scorpie neîmblânzită a soției sale. Pe cine să se răzbune, pe cine să-și verse năduful bietul domn Vucea dacă nu pe nefericiții săi școleri? Cei care l-au cunoscut temeinic sau măcar ocazional pe d. prof. Mihai Petre au avut revelația unui dascăl de tip sadovenian. Domnia sa e punctual ca un ceas elvețian, e pedant ca un lord englez, e tobă de carte (a fost șef de promoție la „Babeș - Bolyai”, e doctor în toponimie urbană) e generos ca George Becali vizavi de Muntele Athos, ține post de două ori pe săptămână, marțea și vinerea, mai abitir ca un călugăr ascet, a fost un

inspector școlar ce s-a întors mereu, de pe teren, cu portbagajul gol, e un sentimental care a făcut veșnic naveta între Hunedoara și Vâlcea natală și retur și, de câțiva ani încoace, e un fermecător și prolific autor de proză satirică. Cel care ar vrea să afle ce se ascunde în spatele ușilor închise ale cancelariilor profesionale la sfârșit și la început de mileniu nu va putea să ocolească cărțile profesorului Mihai Petre. Ceea ce te cucerește, de la bun început, în prozele din „Cretă color”, este oralitatea stilului. Cartea pare un lung monolog despre botezul profesional, audiențe, greve, olimpiade, banchete, anchete, Muma Pădurii, Păsărica, Paganel, schimbare și despre clasicii marxism-leninismului (înecați într-un ocean de țuică autohtonă de diferite țării și origini). Rețeta literaturii lui Mihai Petre a fost brevetată de Marx care ne sfătuia să ne despărțim de trecut răsând. Dascălii scriitorului Mihai Petre sunt de o extraordinară locvacitate, vorbesc mult dar când e să acționeze în folosul breslei sunt defensivi și își apără pielea de eventuale repercursiunii locale, municipale sau județene. În paginile cărții se ascunde o „mare trăncăneală”, sintagma fericită găsită de Mircea Iorgulescu când a fost vorba să sintetizeze locvacitatea neobișnuită a lui Mache, Lache, Mitică & compania. Mihai Petre le-a luat pe toate „a la legere” și a continuat să scrie „cu riscul asumat de a nu plăcea unui critic dar cu bucuria de a fi aruncat o lumină asupra oamenilor care, în ciuda recunoșcutelor limite ale ființei, au dat viață și identitate cancelariei, consumându-se când ca o cretă albă, ale cărei urme adânci s-au înscris în destinele foștilor elevi, când una colorată, ale cărei nuanțe s-au pierdut în amintire ca și cei care le-au marcat”. George Șovu, profesorul care a scris despre „Liceenii” altor vremi a adus în prim plan elevii și, doar în plan secund, a aruncat o privire în ograda dascălilor. Dascălii lui Șovu

sunt văzuți doar în raport cu elevii lor rebeli și îndrăgostiți până peste cap. Dascălii tineri îi înțeleg și le urmează exemplul, cei în vârstă se lasă descoperiți mai greu. Identitatea lor e diferită în raport cu clasa și cu cancelaria. Finalurile de an școlar le dezvăluie o undă de lirism, umor și melancolie pe care nu le puteai intui la o privire fugară și superficială. La Mihai Petre, profesorii lui sunt în relație directă cu colegii lor de cancelarie, cu mahării de la inspectoratul școlar și cu analfabeții de la organele superioare de partid și de stat. Elevii sunt, în mare parte, subînțeleși. Profesorii nu sunt, în particular, modele demne de urmat. Sunt români ca toți românii care joacă și ei într-o anostă piesă de teatru vreme de 50 de minute și care se însuflețesc, brusc, în cele 10 minute în care ar fi trebuit doar să-și tragă sufletul. Cartea lui Mihai Petre e darea de seamă a pauzelor în care actorii își leapăda măștile și redevin ceea ce sunt ei cu adevărat. Partea bună a cărții e că ea dă seamă, cu har de fin observator literar, despre o lume mică ce trebuie să joace într-o piesă mare. Lumea despre care dă seamă Mihai Petre e o lume care se dovedește a fi una veșnică. A trecut peste ea un sfârșit și un început de mileniu, două regimuri politice, două regimuri alimentare (unul bazat pe salam de soia și altul bazat pe E-uri), o serie de guverne, sute de inspectori, zeci de inspectori generali, o seamă de miniștri, programe, manuale cu poza de Ceaușescu și manuale alternative dar ea a rămas imuabilă precum Sfinxul sau ca Babele din vârful Bucegilor. Ea și-a găsit, în persoana scriitorului Mihai Petre, cronicarul adecvat și hărăzit. Nimic nu se va schimba într-un viitor previzibil iar „Creta color” va rămâne un document literar care nu se va perima curând. N-are cum...

MIHAI BARBU

Cartea lui Mihai Petre e darea de seamă a pauzelor în care actorii își leapăda măștile și redevin ceea ce sunt ei cu adevărat. Partea bună a cărții e că ea dă seamă, cu har de fin observator literar, despre o lume mică ce trebuie să joace într-o piesă mare. Lumea despre care dă seamă Mihai Petre e o lume care se dovedește a fi una veșnică.

cronici

ACTUALITATEA PERMANENTĂ A IDEILOR

Vasile TONOIU, „Moartea la persoana întâi”, Editura Academiei Române, București, 2016

Orice apariție editorială, semnată de academicianul Vasile Tonoiu, reprezintă un eveniment cultural și științific de maximă importanță pentru cititorii săi fideli.

Gânditor de profunzime, adăpat permanent la izvoarele filosofiei universale, cititor selectiv și creator interpretativ, în sensul desprinderii cu prioritate a acelor surse permanente înnoitoare, transmise de la o generație la alta și de la un secol la altul, Vasile Tonoiu poate fi luat și ca model al intelectualului enciclopedic, în biblioteca și în mintea cărui se adună comori inestimabile ale gândirii, iar cărțile pe care le elaborează, cu răbdare și trudă, unele inspirate sau cu referiri la acest opere, publicate cu prioritate la Editura Academiei, sunt, în primul rând esențe ale gândirii sale, dovedind că, deși vârstnic, se străduiește să rămână permanent într-o activitate tinerească, adică analizând, reliefând și anticipând viitorul gândirii umane.

E drept că, în ultimii ani, după pensionare, de când nu mai predă efectiv la catedră, filosoful se apleacă și asupra unor forme moderne de exprimare specifice literaturii, poate din dorința de a fi și mai ușor înțeles de cititorii săi.

Astfel mi se pare și recenta sa carte „Moartea la persoana întâi”, tipărită în anul 2016, tot la Editura Academiei, ca un fel de dialog pe teme filosofice și culturale diverse.

Încercând să descifrez însă scopul urmărit și sensul acestor alăturări, am descoperit că, de fapt, autorul a urmărit să dea o interpretare nouă unor dileme permanente ale oamenilor, cum ar fi: raportul dintre viață și moarte, interferențele diverse ale legendei biblice despre Iona, raportul dintre afectivitatea și mândria oamenilor și importanța pe care acestea o acordă podoabelor de aur și pietre prețioase, despre antropologia culturală, în diverse timpuri și zone geografice ale globului pământesc și altele.

Poate în acestea constă atitudinea tinerească a gândirii vârstnicului filosof Vasile Tonoiu: în a demonstra generațiilor care vin (și celor care le vor urma) o metodă creativă de cercetare, accesibilă la orice vârstă; sfatul de a nu lua ca adevăruri ultime anumite ipoteze sau descoperiri până când nu vor merge la surse diverse și cât mai sigure, mai aprofundate, fiindcă știința adevărată este o continuă căutare, descoperire în domeniile științifice, filosofice și culturale; după care tu însuși, Gânditorul, să poți formula propria-ți concluzie.

Răbdarea și meticulozitatea lui Vasile Tonoiu în elaborarea acestor studii, cu largi deschideri spre interpretări diferite, lăsându-i cititorului libertatea propriei opinii, mi se par uimitoare.

Între acești parametri, autorul face o paralelă între viața (moartea) fizică, prelungită, la un moment dat de tehnica medicală cea mai performantă și cea exprimată prin „moartea la persoana întâi”, adică motivată prin credință și înțelegerea că circuitul materiei în univers este permanent, înlocuire și reluare, inclusiv raportul dintre viață și moarte, ne duce la concluzia că „Moartea e mereu prezentă în viața noastră cotidiană în ceea ce are aceasta neautentic, închis în sine și gol: neant al unei existențe vide, care se scurge într-un simulacru de viață”(p. 11), iar, după părerea fenomenologului francez Jean-Luc Marion „Pentru o moarte frumoasă trebuie să mori viu, nu să supraviețuiești ca un animal-mașină, fără ca nimeni să mai fie la capătul tuburilor”(p.8), deci, adaugă Vasile Tonoiu: „Moartea mea la persoana întâi – eu mor” devine „o gramaticalizare a morții trecută în plan etic existențial, replică și analogie a tuturor frazelor care încep cu eu” (p. 9), ceea ce ar fi o moarte care schimbă imaginea existenței, într-un timp mereu trecător – al eternității ca necuprins, adică o moarte la persoana întâi n-ar fi decât aceea (acceptată) care conștientizează acest adevăr.

Astfel fac o nouă descoperire, anume că textele incluse de Vasile Tonoiu în această culegere au un dublu scop, marcat prin titlul și subtitlul fiecăruia. De exemplu, *În jurul pietrelor prețioase* are ca titlu principal *Și bucuria din degetele lor se răcea*, sugerând că lăcomia oamenilor (a femeilor) de a purta obiecte da aur sau pietre prețioase este efemeră, atâta timp cât viața tuturor devine trecătoare.

Mai interesant mi se pare faptul că nu poți preciza întotdeauna care dintre ele (titlul sau subtitlul) poartă semnificația cea mai grea. Nu voi reuși să insist asupra fiecărui text în parte, deoarece mulțimea ipotezelor, a problematizărilor și părerilor diferiților filosofi ai lumii (exemplificările, bibliografiile, citatele) ar necesita (la rândul lor) câte un studiu aparte.

Foarte interesant devine textul dedicat legendei biblice a lui Iona, căreia și Marin Sorescu i-a dedicat un text dramatic (mult comentat, la rândul său), unde autorul își exprimă propriile-i opinii, adică...”Din

povestea biblică, motivul tematic-simbolic, de metode hermeneutice, și de mijloace exploratorii” (p. 91).

Diversitatea abordării și intensitatea filosofică a analizei îl determină pe autor să schimbe chiar și registrul de prezentare. Astfel, textul al doilea (*Despre diamante*) al patrula (*Antropologia*) al cincilea (*Despre performative*) și al șaselea (*Omul se arată sieși*) apar ca un dialog între două personaje, pe care autorul, mai întâi, le numește, apoi le urmărește în text cu inițiale (nelipsind nici indicațiile de regie), textul devenind dinamic și mult mai antrenant: un fel de teatru simplu, pentru teme complexe, în vederea ușurării înțelegerii tematicii alese. Astfel, în *Despre performanță*, având ca titlu de bază *Declar conversația închisă*: *El* – este un cercetător la un institut de lingvistică; *Ea* – profesoară de limba și literatura română la un liceu bine cotate, poartă un dialog despre fidelitate și jurământul care o confirmă – de fapt nefiind vorba de gelozie, ci de studiul unui cercetător italian Giorgio Agamben, pe care savantul român îl caracterizează cu un text care i se potrivește foarte bine și lui Vasile Tonoiu – și pe care vă rog să-mi dați voie să-l folosesc și în finalul articolului.

Dar deja am ajuns la sfârșitul acestui volum multiplu, caleidoscopic abordat și creativ, adică *Omul se arată sieși*, care dă o nouă semnificație sensului articolului meu, *sieși* sugerându-ne semnificația monologului savantului român Vasile Tonoiu cu sine, în raport cu recentele sale lecturi din filosofii la modă, reliefând performanțele spirituale ale fiecăruia, raportate la sinceritatea de sine față de ceilalți.

Urmând îndemnul (și exemplul) prietenului meu Filosoful, am putea purta, în final, un astfel de dialog:

F.(*Filosoful*): – „Cu sau fără haine, important este ca omul să se arate sieși, cum ar spune poetul. Cu ineputabilă taină. Și cât mai puțin strâmb, cu puțință”(p. 257).

P.(*Profesorul*): – Da, ai dreptate, maestre, dar fiecare nu se poate prezenta celorlalți decât pe măsura gândirii și simțirii sale, fără nici o abatere de la adevăr. Titlul cărții tale se potrivește atât de mult acestei idei, încât îl consider ca pe un *alter-ego* al celui care nu se mai teme nici de boală, nici măcar de moarte, exprimându-ți cu sinceritate gândurile prin care ne îndemni să reflectăm, dincolo de hotarele dintre viață și moarte, la condiția umană.

ION C. ȘTEFAN

Poate în acestea constă atitudinea tinerească a gândirii vârstnicului filosof Vasile Tonoiu: în a demonstra generațiilor care vin (și celor care le vor urma) o metodă creativă de cercetare, accesibilă la orice vârstă; sfatul de a nu lua ca adevăruri ultime anumite ipoteze sau descoperiri până când nu vor merge la surse diverse și cât mai sigure, mai aprofundate, fiindcă știința adevărată este o continuă căutare, descoperire în domeniile științifice, filosofice și culturale; după care tu însuși, Gânditorul, să poți formula propria-ți concluzie.

Alexandru Jurcan

Esenin, Tolstoi, Dostoievski și războiul

Sunt suficiente trei personaje și un mesaj umanist de calitate, neostentativ, curat ca lacrima. Plus un regizor excelent, numit Aleksandr Rogozhkin, care în 2002 a lansat filmul *Kukushka/Cucul*, în care joacă Anni-Kristina Juuso, Ville Haapasalo și Viktor Bychkov – adică lapona, finlandezul și rusul. Ei vorbesc în neștire, fiecare pe limba lui, dar mesajele se construiesc din gesturi și cuvinte care se aseamănă auditiv. Fiecare își spune povestea, își devoalează trăirile, știind sau neștiind că ascultătorul n-are cum să înțeleagă limba respectivă.

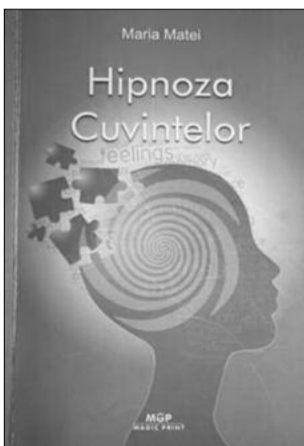
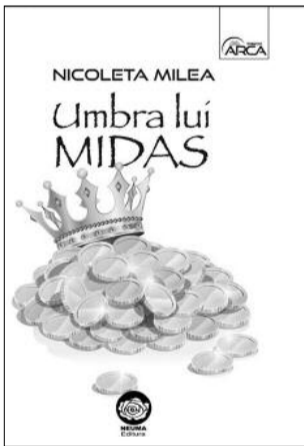
Anul 1944. Finlanda iese din război. Lapona Anni are grijă de cei doi soldați, care se dușmănesc prostește, fără vreo rațiune. Rusul e mai înverșunat, numindu-l „nazist” pe finlandezul cult, care încearcă să-l convingă pe Ivan de absurditatea războiului, pronunțând nume celebre, precum Tolstoi sau Dostoievski. Îmblânzirea prin cultură. Literatura ca liant pacifist. Ideea e clară : putem clădi o frăție universală. Iată că Ivan are o poză cu autograf de la Esenin. Cândva a scris și el poezii. Anni trăiește simplu, acolo în natura grăitoare, dornică de un bărbat, gata de orice sacrificiu. Finalul o arată în postură de vrăjitoare-descântătoare, ca să-l readucă pe finlandez din

Regatul Morții. Imagini albastre, copilul alb ce-l conduce pe Veikko spre vale, urlul femeii, toba, zbateri paranormale de legende uitate – un final pe măsura demersului filmic riguros și peren. Apoi năvălesc culorile, după plecarea bărbaților. Anni povestește celor doi copii despre cei doi tați, cu care ea a petrecut nopți de dragoste. Singurătatea ei a fost abolită.

Se poate vorbi despre război și în absența acestuia. Poate că mai pregnant. Fără scene comerciale, fără risipă de sânge. Rogozhkin își respectă temele (recurente) în toate filmele sale (vezi și *Chekist*, *Tranzit*) : diferențe culturale, comunicare umană etc. În *Cucul* se întreține trei culturi diferite, chiar dacă dialogurile sunt monologuri. De ce se numește *Cucul* ? Acesta e numele real al femeii singuratice, care apelează adesea la înțelepciunea strămoșilor tribali pentru vindecări miraculoase și stranii.

M-am informat despre regizor : are 66 de ani, filme, premii, recunoaștere, recompense. Sigur că m-a izbit o informație, care m-a lăsat mut : soția lui Rogozhkin s-a sinucis la 42 de ani, aruncându-se de la etajul 14. Era editor și producător. Da, viața bate uneori filmul !

Acest volum care camuflează atâta suferință dar și speranța găsirii unui univers compensatoriu prin scris și cuvânt, îi deschide cititorului o nouă perspectivă asupra universului poetic al Nicoletei Milea dar oferă și o alternativă la poezia contemporană din ce în ce mai mult dominată de epic și de un cotidian apoetic. Tentația lui Midas a dispărut, lăsând atotbiruitor sentimentul posesiei bogățiilor spiritului.

cronici

ABANDONUL TERESTRU LA INTRAREA ÎN CUVÂNT

UMBRA LUI MIDAS, DE NICOLETA MILEA, EDITURA NEUMA, CLUJ-NAPOCA

Volumul pe care îl am în față, *Umbra lui Midas* de Nicoleta Milea, o poetă care s-a remarcat prin volumele „*Cercuri albe*”, 1997, „*Târzia din vis*”, 2001, „*Ecoul tăcerii – epifanii stelare*”, 2012, „*Trandafirul albastru*”, 2013, „*Vânzătorul de stele*”, 2013, precum și prin prezența în numeroase antologii la nivel județean și național, ne impresionează în mod plăcut și de data aceasta.

Autoarea îi surprinde pe vechii cititori prin interesul acordat unor tehnici moderne de scriere mai puțin întâlnite în volumele anterioare și are darul de a câștiga noi cititori după cum voi demonstra în continuare. Dincolo de folosirea unui simbol mult uzitat în cultura universală, cel al lui Midas, condamnat să transforme în aur tot ce atinge, poeta știe să creeze contexte moderne unor sensuri știute și să genereze alte interpretări. Noul volum, deși compus din mai multe poeme, reprezintă de fapt un tot unitar, străbătut de câteva cuvinte-cheie și versuri refren: *exilul, umbra, singurătatea, rinocerii, temnița, drumul, cerul, insulă, mare, zid, flacăra, lumină, cer, nori, dar și un limbaj împrumutat din comunicarea internațională, parolă, click, enter, rețea, username, facebook, conectare.*

Pornind de la primul grupaj de poeme al volumului intitulat *Prin coridorul secret al exilului*, se observă că supratema acestuia este *exilul*, un exil concret, ce poate fi plasat în reperiile reale ale zonei sudice a țării în zilele noastre, dar și un exil interior, departe de ceea ce reprezintă tentațiile și simbolurile vieții semenilor noștri, iubirea, plăcerea de a călători în spații precis delimitate pe harta lumii. Poeta se refugiază într-un ținut aflat la îndemâna tuturor, dar de fapt, inaccesibil, care își dezvăluie strălucirea doar inițiatilor. Această ținut, departe de „ghearele fluxului de știri” (*Prin coridorul secret al exilului*, I, pag. 9,), este *Cuvântul* pe care poeta îl explorează cu răbdare, cu dragoste, cu sentimentul asumat al responsabilității, „în pieptul de oțel al cuvintelor nespuse/sunt și nu sunt” (*Prin coridorul secret al exilului*, III, pag. 11), vedeți maiestate, cuvintele îmi dau târcoale”, în căutarea unui „limbaj comun” poeta oscilând între *a fi și a nu fi*, între „sunt și nu sunt”, versul refren, care revine obsedant, în

contexte diferite, de la un poem la altul. Obsesia ființării își întinde tentaculele în acest univers poetic umbrat de sentimentul zădărnicii „stă la pândă nesătulă zădărnicia/ totdeauna vrea ultimul cuvânt”, sentimentul claustrării, poemele oferind o iluzorie libertate, neputând risipi această permanent zonă a închiderii „zăbrelle temniței mai păstrează ceva/ din poemele risipite-n oglinzi cu dublu chip”, exilul în altă dimensiune, acolo unde „drumul își leapădă pielea în mijlocul cerului”, apărând ca singura alternativă la neființare. De fapt acest exil autoimpus îi asigură poetei salvarea, fuga din zona efemerului, din „temnița pietrei” (*Drumul își leapădă pielea în mijlocul cerului*, IV, pag. 28). Viețuirea, sau mai bine –zis non-viețuirea terestră este compensată de viețuirea într-o altă dimensiune, vag conturată și care poate fi schițată din câteva linii delicate: „destărmurită lumea ascunsă a poetului”, „cerul începea să clocotească prin venele anotimpurilor”, (*Prin coridorul secret al exilului*, IV, pag. 12), „eram la răscrucea înserărilor/ când migrau pescărușii spre tine”. o liniște străpunge o altă neliniște/abia mai văd păsările de atâta zbor” (*Prin coridorul secret al exilului*, V, pag. 21), „un pescăruș în ține zborul în gheare/ nu e suficient să mor dacă nu vreau”. Observăm că desprinderea poetei de haina materialității este incompletă, asumată dar nu dorită, chiar dacă amintirile, ca niște odgoane puternice, o trag înapoi: „în vecinătatea mării zaci tu, amintire/ lumină adormită-n beznă”, ceea ce dorește poeta fiind de fapt nu salvarea materiei ci a spiritului, de aici și acea enumerare de cifre simbolice, „treizeci și trei de răni expresive”, „șaptezeci și șapte de audiții muzicale mozartiene”, „nouăzeci și nouă de vulpi argintii”, simboluri care fac trecerea din teluric în cosmic, din materie în spirit” disponibilitate a spiritului pur și simplu”, (*De monade promise crapă temnița pietrei*, I, pag. 25) epitete care trebuie înțelese ca însușiri ale spiritului, puritatea și simplitate.

Discursul liric se organizează în fiecare poem în jurul refrenului „sunt și nu sunt” care departe de a imprima monotonie, precum caliciul unei flori extrem de parfumate, atrage zumzetul albinelor -

sensurile bogate ale fiecărui poem. Versul care deschide acest ciclu poetic, „ultima dată mi-ai spus că paradisul e doar pentru zei”, are rolul de *captatio benevolentiae*, pe care, odată câștigată, poeta știe să o mențină prin alte deschideri de același nivel, „când mă aștept mai puțin îmi intră în casă umbra”, „stă la pândă nesătulă zădărnicia”, deschideri care își găsesc apoi o delicată desfășurare a covorului cuvintelor în centrul căruia se află același miraculos și mișcător desen „sunt și nu sunt”, a cărui cromatică variază de la un poem la altul. Problematicele sunt extrem de complexe, ambiția autoarei este mare, dar pot să spun că ea reușește, fără să surprindă în mod plăcut sensibilitatea cititorilor, să-i strecoare în suflet emoția de a deveni spectatori la o asemenea expoziție senzorială și să-i inoculeze idei tulburătoare legate de sensul vieții, acel sentiment al zădărnicii amintit mai sus. Odată depășite granițele materialității, poeta explorează noul spațiu pe care vrea să-l cucerească, tulburându-ne prin persistența câtorva imagini supraviețuind din destinul terestru, abandonat la intrarea în Cuvânt: „primul sărut,/ primul bărbat, prima naștere” (*E frig în cuferul soldaților nechematei la oaste*, VI, pag. 46), „lumina din gară sentoarce acasă biruitoare” (*La urma urmei ce să-mi doresc mai mult*, VI, pag. 62). Și alte imagini accentuează ideea metamorfozei, renunțării la trup în favoarea contopirii cu absolutul, într-o altă dimensiune, lipsită de povara materialității: „o mână prinde valul eteric / până când răfuiala-ncepută-ntre noi/ zidește arhetipul iubirii/ îngăduindu-ne întâlnirea cu Dumnezeu...” (*La urma urmei ce să-mi doresc mai mult*, VII, pag. 63).

Acest volum care camuflează atâta suferință dar și speranța găsirii unui univers compensatoriu prin scris și cuvânt, îi deschide cititorului o nouă perspectivă asupra universului poetic al Nicoletei Milea dar oferă și o alternativă la poezia contemporană din ce în ce mai mult dominată de epic și de un cotidian apoetic. Tentația lui Midas a dispărut, lăsând atotbiruitor sentimentul posesiei bogățiilor spiritului.

MARIA POSTU

Sinceritate și echilibru

Se știe că poetul este o ființă confesivă, că nisipul clepsidrei lui curge de regulă între nevoia adâncirii de sine, fie chiar și în umbra turnului de fildeș, și explozia mult prea plinului adunat în măreția versurilor ori, uneori, în impresia despre măreție.

Dacă acest lucru nu se întâmplă la o vreme, dacă textul nu cade sub lumina bănuitor-curioasă a cititorului ori, și mai bine, a unui cronicar de bună intenție, poetul devine urlet mut, riscând să nu-l audă nimeni, nici chiar propria-i suferință.

Primim dinspre doamna Maria Matei cartea „*Hipnoza Cuvintelor*”, Editura MAGIC PRINT, 2016. Versuri limpezi, tinzând cumva înspre o evadare din tiparele clasicului, dar nerenunțând încă la ele.

Abordarea rămâne una mai degrabă pasivă, poeta mizând pe contemplație și afectiv, pe sentimente uneori contradictorii, așa ca și când ar certa lumea din spatele unui mănunchi de flori încă vii: „Uite, câte-o frunză și-a înfierat sentința/ Nervurile sunt amortite, cu pețiolul-ndepărtat/ E semn că

arămia toamnă a venit tăcută/ Și ne-am trezit cu ea inopinat...” (din poemul *Labirintul toamnei*).

Notabile sunt și tușele în care iubirea manifestă pare aidoma unei lacrimi care, o dată pornită din rădăcina simțurilor, își caută loc și pereche în zarea umedă a ochiului celuilalt: „Cum să te-ntreb cine ești/ cum să trăiesc din povești/ aș vrea să te văd, să te aud/ să te contopești în verdele crud/ noaptea și ziua să lași ideile confuze/ eliberându-ți mintea de gânduri obtuze/ e vremea unei tinereți glorioase/ în cinstea ei, în nopțile ploioase/ pianul să ne-ncante cu sunetele vii/ să consimțim iubirea imensei nebunii/ doar noi, în doi, în dans amețitor/ să ne privim în ochi și să ne fie dor.” (*Aș vrea să știu cine ești*).

Altfel spus, poeta Maria Matei convinge cel mai des prin varietatea tematică, prin nuanțarea uneori surprinzătoare a stărilor și prin radialitate, utilizând cu o relativă ușurință un fel de barometru ce-i permite să urce ori să coboare, după caz, până-n

insondabil chiar.

Dar astea sunt totuși mai rare îndrăzneli, căci poeta, după cum vedem, se revendică încă dintr-un clasic cu puternice accente alecsandriene, coșbuciene chiar: „Acolo unde ninge fără încetare/ Nici drumuri de umblat nu sunt/ Te-afunzi cu tălpile aproape goale/ Te reculegi și-ți iei avânt.// Iar părul tău e nins și marmorat/ Cu degetele plumbuite și-ncleștate/ Deschizi cum poți zăvorul înghețat/ Renunți și te așezi pe spate...” (din poemul *Ninge fără încetare*).

O fiică a naturii și anotimpurilor se vadește a fi poeta Maria Matei, altă dimensiune a expresiei în creație și-n per-totalul acestei cărți sincere și echilibrate în mai toate compartimentele ei.

Ce desprindem, după terminarea lecturii, este marea disponibilitate a poetei de a-și depăși prezentul și tiparele vremelnice, capacitatea de a uimi în orice moment prin atitudine și altitudine.

MIHAI ANTONESCU